

De verschillende vormen van werkwoorden

- Ik kan deze werkwoordsvormen en begrippen herkennen en gebruiken:
- werkwoord
 - infinitief en persoonsvorm
 - stam en uitgang
 - tegenwoordige en verleden tijd
 - enkelvoud en meervoud
 - eerste, tweede en derde persoon.

Zelfstandige naamwoorden

- Ik kan een zelfstandig naamwoord en een eigennaam aanduiden in een zin of reeks woorden.
- Ik kan een verkleinwoord vinden in een tekst en weet hoe het gevormd wordt.
- Ik kan aangeven of een zelfstandig naamwoord enkelvoud of meervoud is.
- Ik kan aangeven of een zelfstandig naamwoord mannelijk, vrouwelijk of onzijdig is.

1 Lees het gedicht.

De drie vliegen

Er zaten eens drie vliegen
om het hardst te liegen,
buiten op een balkon,
luierend in de zomerzon.

5 De eerste zei: "Met deze poot
sloeg ik vijf olifanten dood."

De tweede zei: "Ik vlieg zo vlug,
in 'n uurtje naar Afrika en terug."

10 De derde zei: "Ik vlieg zo hoog,
nog hoger dan de regenboog."

Toen werd het kil en 't waaide wat,
de vliegen riepen: "Voel je dat!"

en vlogen gauw het huis weer binnen
om daar nog meer leugens te verzinnen.

Uit: Kinderversjes (Hans Andreus)

Wat is een persoonsvorm?

De werkwoordsvorm die bij het onderwerp staat, noem je **de persoonsvorm**.

- Bv. Bij het onderwerp ik hoort de persoonsvorm kom. → Ik kom graag naar school.
 Bij het onderwerp jij hoort de persoonsvorm komt. → Jij komt ook graag naar school.

De persoonsvorm staat graag in de buurt van het onderwerp.

Wat is een infinitief?

De infinitief is een soort moedervorm van een werkwoord. Het is de vorm die je terugvindt in een woordenboek.

Bv. werken, slapen, eten, schrijven ...

Je vindt de infinitief door een minizin te maken met *ik zal*.

Bv. Ik zal **slapen**. Ik zal **kopen**.

Ik moet werken.
Is dat definitief?

Werken is
de infinitief.

Wat is de stam?

De stam is een vorm van een werkwoord.

Als je de verschillende vormen van een werkwoord naast elkaar zet, kom je telkens een gelijk deel tegen: het deel dat je overhoudt als je van de infinitief *-(e)n* wegneemt.

Bv. drinken – ik **drink** – jij **drinkt** – wij **drinken**
zien – ik **zie** – jij **ziet** – wij **zien**

Dat gelijke deel noem je **de stam**. De stam is de vorm van het werkwoord die lijkt op de ik-vorm.

De stam eindigt op de kijkletter. Dat is bijna altijd de derde laatste letter van de infinitief.

Bv. infinitief: werken de stam: werk ik werk
infinitief: antwoorden de stam: antwoord ik antwoord

2 a **Onderstreep in elke zin de persoonsvorm.**

b **Noteer de infinitief en de stam.**

	Infinitief	Stam
1 Er <u>zitten</u> drie vliegen om het hardst te liegen.	<u>zitten</u>	<u>zit</u>
2 De vlieg <u>voelt</u> dat!	<u>voelen</u>	<u>voel</u>
3 Ik <u>vlieg</u> zo hoog, nog hoger dan de regenboog.	<u>vliegen</u>	<u>vlieg</u>

Wat betekenen de 1e, 2e en 3e persoon van het werkwoord?

Ben ik de eerste persoon?

Voor mij ben jij de tweede persoon en is hij de derde persoon.

Enkelvoud		Meervoud	
1e persoon	ik loop	1e persoon	wij lopen
2e persoon	jij/u loopt	2e persoon	jullie lopen
3e persoon	hij/zij (ze)/het loopt	3e persoon	zij (ze) lopen

3 Kruis de juiste vakjes aan.

- De vliegen vlogen gauw het huis weer binnen.
- Met deze poot sloeg ik vijf olifanten dood.
- Toen werd het kil.

enkelv.	meerv.	1e pers.	2e pers.	3e pers.
☐	☒	☐	☐	☒
☒	☐	☒	☐	☐
☒	☐	☐	☐	☒

Wat is de uitgang?

Het deel dat je achteraan de stam toevoegt als je een werkwoord gebruikt, noem je **de uitgang**.

Bv. ik drink	ik zie
hij drink t	hij ziet t
jij drink t	jij ziet t
wij drink en	wij zien n
jullie drink en	jullie zien n
zij drink en	zij zien n

Ik drink nooit thee.

4 a Vul aan met een vorm van het werkwoord 'vliegen'.

b Kleur in elk woord:

 de uitgang.

Persoon	Enkelvoud	Meervoud
1 1e persoon	Ik <u>vlieg</u> .	Wij <u>vliegen</u> .
2 2e persoon	Jij <u>vliegt</u> .	Jullie <u>vliegen</u> .
3 3e persoon	Hij <u>vliegt</u> .	Ze <u>vliegen</u> .

1

Welke werkwoorden veranderen van klank? Welke niet?

De meeste werkwoorden krijgen in de verleden tijd *-de(n)* of *-te(n)* bij de stam.

Bv. speel – speelde, werk – werkte, hoor – hoorde ...

Sommige werkwoorden veranderen van klank in de verleden tijd.

Bv. geef – gaf, drink – dronk, loop – liep ...

Hoe weet ik of een werkwoord wel of niet van klank verandert?

Daar bestaat jammer genoeg geen trucje voor.

Of toch: veel luisteren en lezen.

Je kunt ook een lijstje aanleggen van werkwoorden die van klank veranderen.

Raar, het is
'ik hoopte',
maar niet
'ik loopte'?

5 a Schrijf vier werkwoorden uit het gedicht van p. 5 op die van klank veranderen in de verleden tijd.

b Geef van elk werkwoord de infinitief.

Werkwoorden die van klank veranderen

bv. zaten

bv. zei, werd

bv. sloeg

bv. vlogen

Infinitief

zitten

zeggen, worden

slaan

vliegen

c Schrijf drie werkwoorden uit het gedicht op die niet van klank veranderen in de verleden tijd.

d Geef van elk werkwoord de infinitief.

Werkwoorden die niet van klank veranderen
<i>luierend</i>
<i>waaide</i>
<i>voel</i>
<i>verzinnen</i>

Infinitief
<i>luieren</i>
<i>waaien</i>
<i>voelen</i>
<i>verzinnen</i>

Wat is een zelfstandig naamwoord?

Zelfstandige naamwoorden zijn woorden die een naam geven aan personen, dingen, planten en dieren:

- > personen → papa, directeur, Carlos, juf, Anna ...
- > dingen → kast, lijm, deur, schaar ...
- > planten → cactus, eik, roos ...
- > dieren → hond, schaap, dinosaurus ...

Wat is een eigennaam?

Hoe heet jij?

We hebben allemaal een eigen naam.

Die schrijven we met een hoofdletter.

Ook dieren, dingen of plaatsen hebben soms een eigen naam.

Die eigennamen schrijven we ook met een hoofdletter.

Bv. Mijn hond heet **Bas**.

Die mannetjes zijn van **Playmobil**.

Ik woon in de stad **Brussel**.

Eigennamen zijn dus zelfstandige naamwoorden.

6 a Kleur in het gedicht:

 de zelfstandige naamwoorden.

b Omcirkel de zelfstandige naamwoorden die eigennamen zijn.

De drie vliegen

Er zaten eens drie vliegen
om het hardst te liegen,

buiten op een balkon,
luiierend in de zomerzon.

5 De eerste zei: "Met deze poot
sloeg ik vijf olifanten dood."

De tweede zei: "Ik vlieg zo vlug,
in 'n uurtje naar Afrika en terug."

De derde zei: "Ik vlieg zo hoog,
10 nog hoger dan de regenboog."

Toen werd het kil en 't waaide wat,
de vliegen riepen: "Voel je dat!"

en vlogen gauw het huis weer binnen
om daar nog meer leugens te verzinnen.

Hans Andreus

Uit: Kinderversjes (Hans Andreus)

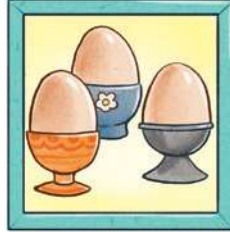
Wat betekent enkelvoud? Wat betekent meervoud?

Aan zelfstandige naamwoorden kun je horen en zien of het gaat om eentje (**enkelvoud**) of meer dan eentje (**meervoud**).

In de meeste gevallen voeg je *s* of *en* toe aan het enkelvoud.

Bv. **enkelvoud** **meervoud**

meisje	→	meisjes
bed	→	bedden
mens	→	mensen

Er zijn ook bijzondere meervouden:

Bv. **enkelvoud** **meervoud**

kind	→	kinderen
ei	→	eieren
moeilijkheid	→	moeilijkheden
koe	→	koeien

Wat is een verkleinwoord en hoe schrijf ik het?

Verkleinwoorden gebruik je om:

> iets kleins aan te duiden.

Ik plant een boompje.

> te zeggen dat iets niet zo belangrijk is.

Het was een ongelukje!

> iets liefs aan te duiden.

Mijn juf is een schatje!

> te zeggen dat je iets of iemand niet leuk vindt.

Stop daar eens mee, ventje!

Verkleinwoorden eindigen altijd op *je*, *pje*, *tje* of *etje*. Bij *etje* gebeurt er iets bijzonders en verdubbelt bijna altijd de laatste medeklinker. Dan pas komt *etje* erachter.

Bv. maat → maatje
boom → boompje

baan → baantje
kam → kammetje

7 Vul de tabel aan. Kijk naar het voorbeeld.

	Enkelvoud	Meervoud	Verkleinwoord
1	leugen	<i>leugens</i>	<i>leugentje</i>
2	<i>vlieg</i>	vliegen	<i>vliegje</i>
3	balkon	<i>balkons</i>	<i>balkonnetje</i>
4	<i>huis</i>	<i>huizen</i>	huisje
5	regenboog	<i>regenbogen</i>	<i>regenboogje</i>

1

Bestaan er mannelijke en vrouwelijke woorden?

Ja hoor! Er bestaan zelfs ook onzijdige woorden.

Het genus van het zelfstandig naamwoord bepaalt hoe je naar dat woord moet verwijzen.

Hij of zij?

Bv. De voetballer is moe. → Hij is moe? / Zij is moe?

Zijn of haar?

Bv. De klauwen van die leeuw zijn scherp. → Zijn klauwen? / Haar klauwen?

Mannelijk	Vrouwelijk	Onzijdig
 <p>De computer is versleten. Hij werkt erg traag. Zijn geheugen zit vol.</p>	 <p>De peer is lekker. Ze is lekker sappig. Haar schil is mooi groen.</p>	 <p>Het schaap staat in de stal. Het heeft honger. Zijn voederbak is leeg.</p>

8 Schrijf de woorden met het juiste lidwoord in de juiste kolom.

Tip: Twijfel je? Zoek het op.

vlieg – balkon – olifant – leugen – regenboog – huis – zomerzon

Mannelijk	Vrouwelijk	Onzijdig
<i>(de vlieg)</i>	<i>de vlieg</i>	
		<i>het balkon</i>
<i>de olifant</i>		
<i>(de leugen)</i>	<i>de leugen</i>	
<i>de regenboog</i>		
		<i>het huis</i>
<i>(de zomerzon)</i>	<i>de zomerzon</i>	

De antwoorden tussen haakjes zijn ook juist, maar genieten niet de voorkeur.